

ЛІТЕРАТУРА

1. Helfenstein J. A. comparative grammar of the Teutonic languages/ J. Helfenstein. – London: Macmillan and Co, 1870. – 527 p.
2. Задорожний Б.М. Порівняльна фонетика і морфологія готської мови / Б.М. Задорожний. – Львів: Вид-во Львівського університету, 1960. – 298 с.
3. Wright J. Grammar of the Cothic language and the gospel of St. Mark selections from the other gospels and the second epistle to Timothy with notes and glossary. /J. Wright. – Oxford: The Clarendon Press, 1981. – 384 p.
4. Wrede F. Uber die Sprache der Ostgoten in Italien/ F.Wrede// Quellen und Forschungen zur Sprach – und Culturgeschichte.
5. Bremer O. Ethnographie der germanischen Stämme / O. Bremer// Grundriss der germanischen Philologie. – Strassburg , 1900/ – Bd. 3 –S.808-873.
6. Смирницький А.И. Древнеанглийский язык / А.И. Смирницький. – М.: Изд-во лит. на иностр. яз., 1955-318 с.
7. Жирмунский В.М. Немецкая диалектология./ В.М. Жирмунский. – М. – Л. : Изд-во АН СССР, 1956. – 620 с.
8. Бруннер К. История янглийского языка. Т.І./ К. Бруннер. – М.: Изд-во Иностранной литературы 1955. – 324 с.
9. Миронов С.А., Зеленецкий А.Л., Иванова Н.В. Нидерландский язык / С.А. Миронов, А.Л. Зеленецкий, Н.В. Иванова// Языки мира: Германские языки. Кельтские языки/ ред. кол. тома: Н.Н. Семенюк, В.П. Калыгин, О.И. Романова. – М.: Academia, 2000.- С. 274-299.
10. Иванова Н.В., Зеленецкий А.Л. Фризский язык/ Н.В. Иванова, А.Л. Зеленецкий // Языки мира: Германские языки. Кельтские языки / ред. кол. тома Н.Н. Семенюк, В.П. Калыгин, О.И. Романова. – М.: Academia, 2000. – С. 335-349.
11. Топорова Т.В. Германские языки / Т.В. Топорова// Языки мира: Германские языки. Кельтские языки / ред. кол. тома Н.И. Семенюк, В.Г. Калыгин, О.И. Романова. – М.: Academia, 2000/ – с. 13-43.

УДК 81'373.7(811.161.2+811.222.1)

Охріменко М.А.
(Київ, Україна)

ФРАЗЕОСЕМАНТИЧНЕ МІКРОПОЛЕ «ЗАКОХАНІСТЬ» (на матеріалі сучасних перської і української мов)

Статтю присвячено дослідженню структури фразеосемантичного мікрополя «Закоханість» сучасних перської і української мов. У досліджуваному фразеосемантичному мікрополі виокремлюється ядро з центральною частиною, ближня та дальня

периферійні зони. Поле, що формується, постає як фрагмент цілісної моделі мовних засобів, які об'єктивують категорію емоційного стану.

Ключові слова: фразеосемантичне мікрополе, фразеологічна одиниця, ядро, центральна частина, ближня периферія, дальня периферія.

Статья посвящена исследованию структуры фразеосемантического микрополя «Влюбленность» современных персидского и украинского языков. В исследуемом фразеосемантическом микрополе выделяются ядро с центральной частью, ближняя и дальняя периферийные зоны. Формируемое поле представляет собой фрагмент целостной модели языковых средств, которые объективируют категорию эмоционального состояния.

Ключевые слова: фразеосемантическое микрополе, фразеологическая единица, ядро, центр, ближняя периферия, дальняя периферия.

The article is dedicated to the research of the structure of phraseological and semantic micro field "Affection" of modern Persian and Ukrainian. In the researched phraseological and semantic micro field there can be marked out the nucleus with a central part, near and distant peripheral areas. The field which is formed is a fragment of integrated model of linguistic means that make objective the category of emotional condition.

Key words: phraseological and semantic micro field, phraseological unit, nucleus, center, near periphery, distant periphery.

Сучасний етап у розвитку лінгвістичної науки характеризується докорінною зміною базисної наукової парадигми, поворотом до розгляду мовних явищ під антропоцентричних кутом зору. Визначилася настанова досліджувати мову в нерозривному зв'язку з мисленням, свідомістю, пізнанням, культурою, світоглядом як окремого індивідуума, так і мовного колективу, до якого він належить [1: 4]. Інтерес лінгвістів до особливостей вираження емоцій у мові та мовленні на сьогодні зростає, що зумовлено зміною наукової парадигми, яка спричинила зміщення акценту лінгвістичного аналізу в бік антропоцентричної проблематики.

Рациональне й емоційне тісно переплітаються у природі людини, ось чому способи мовної об'єктивації емоцій не можуть не цікавити мовознавців [2: 298]. Проблема вербалізації емоцій лінгвісти почали займатися із середини 70-х рр. На сьогодні кількість досліджень у галузі емотиології україністики порівняно невелика. Так, вивченню структурно-функціональної характеристики назв іменників зі спільним значенням "почуття, переживання" присвячена дисертація Л. І. Шахової [3], відсубстантивних прикметників із семою "емоційно-психічний стан" у діахронії – О. І. Артюх [4], концептуальному аналізу деяких груп негативних емоцій – Л. А. Антипенко [5]. Особливості фразеологічної номінації явищ внутрішнього життя людини розглядаються у працях М. В. Гамзюка [6] та Н. М. Курикалової [7]. Висвітленню внутрішньої форми назв емоцій в українській мові присвячена дисертаційна праця П. О. Селігея [8], аналізу семантичного поля назв емоційно-афективних станів у польській мові – дисертація Аскерової І. А. [9]. Загальні проблеми відображення емоцій у мові представлені в розвідці Н. П. Башкірової [10].

На жаль, нам не пощастило натрапити на будь-які наукові дослідження фразеологічних одиниць на позначення емоцій людини із залученням матеріалу перської мови.

На нашу думку, найважливішим засобом репрезентації емоцій у мові є фразеологія. Емотивні фразеологічні одиниці перської і української мов становлять чисельну групу.

Загалом для нашого інтегрального дослідження нами було відібрано 2130 ФО перської мови і 2312 ФО української мови. Це передбачає можливість їхнього аналізу з позиції поля, що має складну структуру, яка включає субполя і мікрополя, що виокремлюються за тематичним принципом. Фразеосемантичне поле «Емоції людини» – багатомірне утворення, що складається з декількох субполів, тобто полів обмеженого розміру в складі єдиного ФСП. Це такі субполя як: 1. Нейтральні емоції; 2. Позитивні емоції; 3. Негативні емоції; 4. Біполярні емоції. У свою чергу, субполе «Нейтральні емоції» містить мікрополя (менші за розміром, ніж субполе, польові утворення) «Спокій», «Байдужість», «Зацікавленість». Субполе «Позитивні емоції» включає до свого складу такі мікрополя: «Радість», «Захоплення», «Задоволення», «Закоханість», «Щастя», «Бажання», «Гордість». До складу субполя «Негативні емоції» входять такі мікрополя, як: «Гнів», «Горе/Смуток/Печаль», «Сором», «Страх», «Тривога/Хвилювання», «Відраза», «Образа/Зневага», «Жаль/Співчуття», «Ненависть», «Сумнів», «Злість», «Нетерпіння», «Незадоволення». Останнє з виокремлених нами субполів «Біполярні емоції» має у своєму складі мікрополя «Здивування» та «Сміх».

Здійснювана розвідка присвячена аналізу фразеологічних одиниць мікрополя «Закоханість».

Актуальність дослідження полягає у тому, що вперше емотивна фразеологія сучасних перської і української мов стала об'єктом спеціального дослідження. Фразеологічні одиниці сфери психоемоційного стану людини становлять окреме фразеосемантичне поле (далі ФСП), яке раніше детально не вивчалось із залученням матеріалу сучасних перської і української мов.

У нашому зіставному дослідженні емотивної фразеології перської і української мов ми спираємося на методику аналізу фразеосемантичного поля. У роботі використовуються метод компонентного аналізу, метою якого є встановлення структури значення як певним чином організованої сукупності елементарних змістових одиниць, а крім того – зіставний метод, використовуваний нами в дослідженні загалом.

Мета нашого дослідження полягає у виявленні семантичних особливостей фразеологічних одиниць, що позначають закоханість у сучасних перській і українській мовах.

Як стає зрозуміло із вступної частини, об'єкт дослідження становлять фразеологічні одиниці сучасної перської і української мов на позначення закоханості. Предмет дослідження у пропонованій статті – семантичні особливості фразеологічних одиниць, що входять до складу мікрополя «Закоханість» сучасних перської і української мов.

Мікрополе «Закоханість» – складник ФСП «Емоції людини». У наших попередніх розвідках ФСП «Емоції людини» ми визначаємо як упорядковану множинність фразеологічних одиниць, об'єднаних семантичною ознакою «відчувати будь-який емоційний стан», «перебувати в будь-якому емоційному стані» [11; 12; 13]. Як фразеологічна макросистема, таке поле характеризується автономністю, цілісністю і специфічністю для конкретної мови. Загалом, різні теорії польових досліджень збігаються у тому, що семантичне поле розглядається як «спосіб відображення дійсності і постає як система, складники якої пов'язані спільним семантичним компонентом і структурно організовані співвідношенням ядро-периферія» [14: 45].

Загалом відсоток фразеологічних одиниць на позначення закоханості становить 3, 48 % (74 ФО) – для перської мови, і 2, 51 % (58 ФО) – для української мови від загальної

кількості корпусу ФО, що складають ФСП “Емоції людини”. Варто зазначити, що це велике мікрополе досліджуваного ФСП. Воно посідає третє місце за кількістю емотивних ФО, що входять до складу субполя “Позитивні емоції”, після мікрополів “Радість” (перська мова – 101 ФО (4, 75 %), українська мова – 97 ФО (4, 19 %) та “Щастя” (перська мова – 94 ФО (4, 42 %), українська мова – 120 ФО (5, 19 %)).

Закоханість – це початок і лише можливість отримання кохання. Такий емоційний стан віддзеркалює страсне прагнення до кого-небудь. Кохання і закоханість постають як складні об’єкти як для психологічного, так і для лінгвістичного аналізу. З одного боку закоханість віддзеркалює певну психологічну реальність і володіє достатньою конкретністю. З іншого – закоханість необхідно відрізнити від інших, пов’язаних із нею почуттів, таких як дружба, прихильність, прив’язаність тощо [15: 47].

У закоханості може виявлятися таке явище, як обожнювання, переоцінка об’єкта любові [16: 46]. Окрім того закоханість може бути без відповіді, і тоді така емоція не дозволяє розглядати її як однозначно позитивну, оскільки вона може супроводжуватися почуттям хвилювання, смутку і навіть горя. Проте найчастіше психологічний стан закоханості супроводжує гарний настрій.

Як позитивна емоція, закоханість широко представлена у фразеології як перської, так і української мов. Іноді людина відчуває стан закоханості такою мірою, що вона перестає помічати не лише навколишніх, але й саму себе. Такий психологічний стан людини яскраво віддзеркалюється у ФО перської мови: *ندوب یسک هتشک* – *дуже закохатися в когось* (букв. бути вбитим кимось); і української мови: *паморочити/запаморочити голову* (*розум, свідомість*). Загалом, як уже зазначалося вище, для нашого дослідження ми відібрали 74 ФО перської мови і 58 ФО української мови.

Ядро досліджуваного мікрополя складається із фразеологізмів, що об’єднані синонімічним зв’язком і архисемою «закохатися», наприклад, перс.: *ندوب یسک دنباب* – *закохуватися, захоплюватися, мати зацікавленість до когось*; укр.: *привернути серце, віддати серце*. В обох мовах це вирази предикативного типу з односторонньою залежністю компонентів.

У центральній частині мікрополя «Закоханість» в опозиції до ядерних одиниць розташовані ФО, що володіють семою посилення емоційного стану закоханості, наприклад, перс.: *ندش ریسا* – *закохуватися, зачаровуватися кимось* (букв. ставати полоненим); укр.: *прилипнути всім серцем, прикипнути до серця*.

На осі інтенсивності стану закоханості у міру його посилення розташовані фразеологізми перської мови: *لد یب* – *дуже закоханий, той, хто загубив спокій від кохання* (букв. без серця); української мови: *запаморочити голову, сходити з ума (з розуму) від закоханості*. Такі одиниці центральної частини досліджуваного мікрополя, як і його ядерні одиниці, характеризуються синонімічним зв’язком, проте мають диференційні семи, що вказують на різну інтенсивність емоційного стану.

У досліджуваному мікрополі ми виокремлюємо ближню і дальню периферію. Такі ФО перської мови *ندربک دنباب* – *закохувати, захоплювати, зачаровувати когось*, і української мови *крутити/закрутити голову, протоптати доріжку до серця* із диференційною семантичною ознакою «закохати у себе» ми розташовуємо в ближній периферії мікрополя.

Дальня периферія мікрополя «Закоханість» об'єднує фраземи, розташовані на двох рівнях. На першому рівні ми виокремлюємо стилістично знижені ФО перської: *دین ج یم شش وگ* – він відчуває закоханість, статевий потяг, і української мови: *смалити (присмалювати) литки, як (мов, ніби) чорт у суху грушу (у стару вербу) закохатися*. Такі ФО характеризуються двосторонньою залежністю компонентів як у перській, так і в українській мові.

На другому рівні дальньої периферії ми розташовуємо полісемічні фразеологізми української мови, наприклад, *душі в собі не чути*, що означає 1) дуже закохуватись; 2) жаліти кого-небудь. Такі одиниці другого рівня дальньої периферії одночасно входять до складу мікрополя «Закоханості» і мікрополя «Жаль/Співчуття», що дозволяє говорити про розмитість меж периферійної зони мікрополя «Закоханості». У перській мові нам не пощастило натрапити на ФО на позначення закоханості, що одночасно позначали б й інший психологічний стан. Окрім того, у зоні дальньої периферії розташовані ФО прислівно-приказкового типу, кількість яких значно превалює у перській мові.

Пропонуємо порівняльний кількісний розподіл ФО перської і української мов до ядерної, центральної і периферійної зон фразеосемантичного мікрополя «Закоханість»:

Таблиця 1.

Мікрополе “Закоханість”	Перська мова		Українська мова	
	Кількість ФО	%	Кількість ФО	%
Ядро	2	2, 7	3	5, 17
Центр	28	37, 84	14	24, 14
Ближня периферія	29	39, 19	8	13, 79
Дальня периферія	15	20, 27	33	56, 9
Загальна кількість	74	100	58	100

Підсумовуючи усе зазначене вище, можемо констатувати, що конфігурація фразеосемантичного мікрополя “Закоханість” збігається для перської і української мов, що свідчить про ізоморфність досліджуваної нами системи. Проте проведене дослідження показало, що на другому рівні дальньої периферії мікрополя “Закоханість” розташовані полісемічні фразеологізми української мови, що одночасно входять до складу мікрополя “Закоханості” і мікрополя “Жаль/Співчуття”. В перській мові не було зафіксовано фразеологічних одиниць, що одночасно позначали б й інший емоційний стан. Окрім того кількісний склад центральної зони і зони дальньої периферії значно різняться для перської і української мов.

Серед перспектив наших подальших досліджень – семантичний аналіз фразеологічних одиниць мікрополя “Ненависть” у сучасних перській і українській мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голубовська І. О. Етноспецифічні константи мовної свідомості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філолог. наук : спец. 10.02.15 “Загальне мовознавство” / Ірина Олександрівна Голубовська. – К., 2004. – 56 с.

2. Тарасова Е. А. Эмоция гнева в зеркале метафоры / Е. А. Тарасова // Мовні і концептуальні картини світу. – Випуск 29. – К. : Вид-во Київського національного університету ім. Т. Шевченка. – 484 с. – С. 298-306.
3. Шахова Л. И. Структурно-функциональная характеристика лексико-семантической группы существительных «чувства, переживания» в русском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / КГУ им. Т. Шевченко. – К., 1980. – 24 с.
4. Артюх Е. И. Семантика отсубстантивных прилагательных с семей «эмоционально-психическое состояние» в диахронии: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / ХГУ. – Харьков, 1994. – 22 с.
5. Антипенко Л. А. Опыт концептуального анализа имен негативных эмоций в русском языке: Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / ХГУ. – Харьков, 1995. – 19 с.
6. Гамзюк М. В. Емотивний компонент значення у процесі створення фразеологічних одиниць (на матеріалі німецької мови): Монографія / Микола Васильович Гамзюк. – К. : Видавничий центр КДЛУ, 2000. – 256 с.
7. Курикалова Н. М. Фразеологическая номинация явлений внутренней жизни человека (на материале современного английского языка): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04 / КГУ им. Т. Шевченко. – К., 1985. – 24 с.
8. Селігей П. О. Внутрішня форма назв емоцій в українській мові : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.01 «Українська мова» / Пилип Олександрович Селігей ; НАН України, Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні. – К., 2001. – 231 с.
9. Аскерова І. А. Семантичне поле назв емоційно-афективних станів у польській мові : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.03 «Слов'янські мови» / Ірина Алівна Аскерова ; НАН України, Інститут української мови. – К., 2006. – 230 с.
10. Башкірова Н. П. Проблеми відображення емоцій у мові / Н. П. Башкірова // Записки з загальної лінгвістики : Зб. наук. пр. / Відп. ред. М. І. Зубов. – Одеса: ОРІДУ НАДУ, 2005. – Вип. 6. – С. 13-19.
11. Охріменко М. А. Внутрішня форма фразеологічних одиниць на позначення емоцій людини в сучасних перській і українській мовах / М. А. Охріменко // Науковий вісник кафедри Юнеско КНЛУ Серія Філологія, Педагогіка, Психологія. – Випуск 20. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2010. – 140 с. – С. 49-56.
12. Охріменко М. А. Методологічні засади психолінгвістичного вивчення фразеологічних одиниць на позначення емоцій людини (на прикладі перської і української мов) / М. А. Охріменко // Наукові записки. – Випуск 89 (3). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 5 ч. – Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2010. – 424 с. – С. 145-150.
13. Охріменко М. А. Структурна організація фразеосемантичного мікрополя “Захоплення” (на матеріалі сучасних перської і української мов) / М. А. Охріменко // Проблеми та перспективи лінгвістичних досліджень в умовах глобалізаційних процесів: Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 7-8 квітня 2011 р., ТНЕУ. – Тернопіль : Економічна думка, 2011. – С. 369-371.
14. Васильев Л. М. Методы современной лингвистики / Леонид Михайлович Васильев. – Уфа: Издательство Башкирского университета, 1997. – 183 с.
15. نارمت ، قشخ يارب قشخ بابتك ىرفعج نيم ايدم
16. Finch G. Linguistic Terms and Concepts. – Hound mills : Macmillan, 2000. – 372 p.